

پویش «بیزیم تبریز»: الگویی برای نیکوکاری هدفمند و تقویت همبستگی اجتماعی

مسعود بنابیان، نایب‌رئیس اتاق بازرگانی تبریز، در این یادداشت تأکید کرد که پویش «بیزیم تبریز» با تکیه بر شناسایی دقیق نیازمندان، شفافیت، پاسخ‌گویی و مشارکت شبکه‌های محلی، نیکوکاری را از کمک‌های پراکنده و مقطعی به اقدامی هدفمند و پایدار تبدیل می‌کند. به اعتقاد وی، این پویش افزون بر حمایت از خانواده‌های آسیب‌پذیر و حفظ کرامت آنان، به تقویت اعتماد عمومی، سرمایه اجتماعی و فرهنگ مسئولیت‌پذیری در تبریز یاری می‌رساند.

در متن یادداشت چنین آمده است:

«در اغلب جوامع، هنگامی که فشارهای معیشتی و نابرابری‌های اجتماعی افزایش می‌یابد، نقش کنش‌های داوطلبانه‌ی شهروندان برجسته‌تر می‌شود و جامعه برای کاهش آسیب‌ها به سازوکارهایی نیاز دارد که بتوانند همدلی، اعتماد و مشارکت را تقویت کنند. نیکوکاری، اگرچه در ظاهر کنشی فردی و اخلاقی به نظر می‌رسد، اما در سطح اجتماعی نوعی سازوکار تنظیمی محسوب می‌شود که به واسطه‌ی آن، جامعه بخشی از نابرابری‌های خود را ترمیم و امکان تاب‌آوری بیشتری در برابر بحران‌ها پیدا می‌کند.

در نگاه جدید، نیکوکاری تنها به معنای توزیع منابع نیست، بلکه به معنای فهم دقیق مسئله، تلاش برای مداخله‌ی مؤثر و ایجاد راه‌حل‌های پایدار است. در این رویکرد، ارزش نیکوکاری نه در حجم کمک‌ها، بلکه در میزان اثرگذاری آن بر بهبود کیفیت زندگی افراد و توسعه‌ی ظرفیت‌های جمعی تعریف می‌شود.

در عین حال، نیکوکاری زمانی به معنای واقعی خود نزدیک می‌شود که با حفظ کرامت انسانی و پاسداشت ارزش‌های والای انسانی همراه باشد. کمک به دیگران نباید به گونه‌ای باشد که احساس عزت نفس، احترام و جایگاه اجتماعی افراد آسیب ببیند؛ بلکه هدف اصلی آن باید توانمندسازی، امیدآفرینی و ایجاد فرصت برای زندگی شرافتمندانه باشد. کرامت انسانی ایجاب می‌کند که نیازمندان نه به عنوان دریافت‌کنندگان صرف کمک، بلکه به عنوان اعضای ارزشمند جامعه مورد احترام قرار گیرند و حمایت‌ها به شکلی ارائه شود که شأن و شخصیت آنان حفظ شود.

پویش «کنار هم برای تبریز» نیز افزون بر تأمین نیازهای معیشتی و حمایتی، همین رویکرد را دنبال می‌کند. این پویش تلاش می‌کند با مشارکت شهروندان، فضایی از همبستگی اجتماعی ایجاد کند که در آن یاری‌رسانی نه تنها به رفع مشکلات امروز کمک کند، بلکه زمینه‌ساز حفظ کرامت انسانی، تقویت امید و ساختن آینده‌ای بهتر برای خانواده‌های نیازمند تبریز باشد.

این تحول نگرشی سبب شده نیکوکاری از یک رفتار احساسی و واکنشی، به یک فرآیند اجتماعی هدفمند تبدیل شود. جامعه‌ای که بتواند منابع مالی، تخصصی و انسانی خود را در قالب یک الگوی هماهنگ بسیج کند، قادر است پیوندهای اجتماعی را بازتولید کرده و ساختاری منعطف‌تر برای مقابله با مشکلات فراهم آورد. در چنین فضایی است که پویش‌های اجتماعی نقش حیاتی پیدا می‌کنند؛ زیرا می‌توانند شبکه‌های پراکنده از کنشگران را متحد کنند و نیکوکاری را از سطح فعالیت‌های فردی به سطح اقدام جمعی ارتقا دهند. این نوع سازماندهی، فرصت آن را فراهم می‌سازد که نیکوکاری به یک جریان پایدار تبدیل شود نه واکنشی گذرا به مشکلات اقتصادی. پویش «بیزیم تبریز» نیز دقیقاً در چنین بستری معنا پیدا می‌کند؛ بستری که در آن ضرورت شکل‌گیری یک سازوکار فراگیر برای حمایت هدفمند از خانواده‌های آسیب‌پذیر بیش از هر زمان دیگری احساس می‌شود.

نیکوکاری زمانی مؤثر است که بتواند میان سه اصل بنیادین ارتباط برقرار کند: شناخت دقیق مسئله، شفافیت در فرایند اقدام و هماهنگی میان کنشگران اجتماعی. در بسیاری از فعالیت‌های سنتی، نیکوکاری در قالب کمک‌های پراکنده و مقطعی انجام می‌شود؛ کمک‌هایی که گرچه نیت خیر دارند، اما به دلیل نداشتن سازوکار مشترک و فقدان اطلاعات معتبر، اثرگذاری محدود و کوتاه‌مدت دارند. برای عبور از این محدودیت، جوامع به ساختارهایی احتیاج دارند که بتوانند نیکوکاری را در قالب یک معماری نهادی ساماندهی کنند. چنین معماری‌ای مجموعه‌ای از قواعد، فرایندها، استانداردها و شیوه‌های مشارکت را تعریف می‌کند و به کمک‌کنندگان این اطمینان را می‌دهد که منابع آنان دقیق و منصفانه تخصیص می‌یابد. هنگامی که یک شهر بتواند الگوی مشترکی برای نیکوکاری ایجاد کند، امکان مشارکت گروه‌های مختلف از شهروندان عادی گرفته تا فعالان کسب و کار، معتمدان محلی و گروه‌های مردمی با سهولت بیشتری فراهم می‌شود. علاوه بر این، نیکوکاری کارآمد، نیازمند اطلاعات معتبر درباره‌ی وضعیت خانوارها، تحلیل نیازهای واقعی و ارزیابی پیامدهای اقدامات است؛ اموری که تنها با وجود یک ساختار هماهنگ امکان‌پذیر است. پویش «بیزیم تبریز» تلاش می‌کند نیازهای واقعی را از نیازهای ادعا شده جدا کند و از تکرار کمک‌ها یا تخصیص اشتباه منابع جلوگیری نماید. چنین هدفی مستلزم مشارکت شبکه‌های محلی است؛ زیرا این شبکه‌ها بیشترین شناخت را از وضعیت خانوارها دارند و می‌توانند خلأهایی را پر کنند که در سطح رسمی قابل مشاهده نیست. از این منظر، پویش نه فقط یک ابتکار خیرخواهانه، بلکه یک سازوکار اجتماعی برای مدیریت دقیق و مسئله‌محور نیکوکاری در سطح شهری است.

یکی از اساسی‌ترین چالش‌های فعالیت‌های خیرخواهانه، انتخاب درست جامعه‌ی هدف است. اگر شناسایی نیازمندان واقعی به شکلی دقیق انجام نشود، بخشی از منابع ممکن است به افرادی برسد که اولویت ندارند و در مقابل، برخی از نیازمندترین خانوارها از دریافت حمایت محروم بمانند. پویش «بیزیم تبریز» در پاسخ به همین مسئله شکل گرفته و بر ایجاد یک شبکه‌ی گسترده‌ی اجتماعی-محلی تکیه دارد؛ شبکه‌ای متشکل از کنشگران محلی، فعالان اجتماعی، معتمدان محلات، گروه‌های داوطلب و شهروندان آگاه. این شبکه با بهره‌گیری از اطلاعات محلی و شناخت میدانی، امکان ارزیابی دقیق‌تری از وضعیت خانوارها فراهم می‌کند. این روش مبتنی بر این فرض است که افراد جامعه بهترین منبع اطلاعات درباره‌ی مسائل همان جامعه‌اند. در چنین الگویی، مشارکت مردمی صرفاً محدود به پرداخت کمک مالی نیست، بلکه شامل ارائه‌ی اطلاعات معتبر، معرفی خانوارهای آسیب‌پذیر، همکاری در اعتبارسنجی اطلاعات و اطمینان از توزیع صحیح کمک‌ها نیز می‌شود. این شبکه علاوه بر افزایش عدالت در تخصیص منابع، زمینه‌ی افزایش اعتماد عمومی را نیز فراهم می‌آورد؛ زیرا مردم زمانی مشارکت می‌کنند که مطمئن باشند سازوکاری که در آن حضور دارند صادقانه، شفاف و بی‌طرفانه عمل می‌کند. بیزیم تبریز این اعتماد را با ارائه‌ی گزارش‌های دقیق، ثبت اطلاعات، مستندسازی و ساده‌سازی فرایندهای کمک‌رسانی تقویت می‌کند. بدین ترتیب، توزیع کمک‌ها نه بر اساس روابط شخصی یا حدس و گمان، بلکه بر اساس داده‌های معتبر و ارزیابی اجتماعی انجام می‌شود. این الگو علاوه بر اینکه اعتماد مردم را افزایش می‌دهد، به نهادینه شدن فرهنگ مشارکت مسئولانه نیز منجر می‌شود و نشان می‌دهد که همبستگی اجتماعی تنها در همدردی خلاصه نمی‌شود، بلکه به سازوکارهایی نیاز دارد که مشارکت را قابل اتکا و اثربخش کنند.

پایداری یک حرکت اجتماعی زمانی تضمین می‌شود که دو اصل کلیدی در آن رعایت شود: شفافیت و پاسخگویی. شفافیت باعث می‌شود شهروندان بدانند که منابع مالی در چه مسیرهایی هزینه می‌شود و پاسخگویی به آنان امکان می‌دهد درباره‌ی کیفیت اقدامات داورى کنند. پویش «بیزیم تبریز» با ارائه‌ی گزارش‌های منظم و انتشار مستندات هزینه کرد، تلاش می‌کند الگویی قابل اعتماد از مدیریت منابع ایجاد کند. این گزارش‌دهی نه تنها اعتماد عمومی را تقویت می‌کند، بلکه زمینه‌ی همکاری گسترده‌تر گروه‌های مختلف را فراهم می‌سازد؛ زیرا فعالان اقتصادی، گروه‌های مردمی، متخصصان و شهروندان زمانی مشارکت مؤثر می‌کنند که مطمئن باشند فرایندها شفاف و بدون تبعیض است. در چنین الگویی، بخش خصوصی می‌تواند نقش مهمی در تقویت فرهنگ مسئولیت اجتماعی ایفا کند؛ نه از طریق فعالیت‌های تبلیغاتی، بلکه از طریق مشارکت در مدیریت،

پشتیبانی عملیاتی و تأمین منابع. حضور افراد خبره در کنار داوطلبان محلی، امکان تحلیل بهتر مسائل و افزایش بهره‌وری منابع را فراهم می‌کند. از سوی دیگر، مشارکت شبکه‌های اجتماعی-محلی به معنای بهره‌گیری از دانش میدانی و تجارب مردمی است. این هم‌افزایی میان تخصص و شناخت محلی، نوعی مدل ترکیبی از نیکوکاری را ایجاد می‌کند که بر اختلافات، حاشیه‌ها و دوباره‌کاری‌ها غلبه می‌کند. نتیجه‌ی این مدل، شکل‌گیری یک حرکت اجتماعی پویا و قابل‌اتکا است که نه تنها به مسائل فوری پاسخ می‌دهد، بلکه نوعی فرهنگ مشارکت پایدار را در جامعه تثبیت می‌کند. بدین ترتیب، پویش بیزیم تبریز از محدوده‌ی یک برنامه کمک‌رسانی فراتر رفته و به یک الگوی پایدار مشارکت تبدیل می‌شود؛ الگویی که قادر است شهروندان را در فرآیند حل مسائل اجتماعی درگیر کرده و حس تعلق اجتماعی را تقویت کند.

پویش «بیزیم تبریز» را می‌توان نمونه‌ای موفق از حرکت‌های اجتماعی دانست که نیکوکاری را از سطح اقدامات پراکنده به سطح یک سیاست اجتماعی غیررسمی اما مؤثر ارتقا داده است. این پویش با تکیه بر مشارکت عمومی، بهره‌گیری از شبکه‌های محلی و ایجاد فرایندهای شفاف، توانسته سازوکاری ایجاد کند که هم در کوتاه‌مدت برای کاهش فشارهای معیشتی مؤثر است و هم در بلندمدت می‌تواند به شکل‌گیری جامعه‌ای همبسته‌تر کمک کند. اهمیت این پویش تنها در توزیع کمک‌ها نیست؛ بلکه در نحوه‌ی معماری اجتماعی آن است که امکان بازتولید سرمایه‌ی اجتماعی را فراهم می‌آورد. این سرمایه‌ی اجتماعی همان چیزی است که یک جامعه را قادر می‌سازد در برابر بحران‌ها مقاومت کند، فرصت‌های جدید بیافریند و از ظرفیت‌های درونی خود برای توسعه استفاده کند.

بیزیم تبریز نشان می‌دهد که نیکوکاری، اگر به شکلی هدفمند، مسئولانه و سازمان‌یافته طراحی شود، قادر است نقش توسعه‌ای ایفا کند؛ نقشی که از حد رفع نیازهای فوری فراتر می‌رود و به تقویت مهارت‌ها، ایجاد شبکه‌های حمایت اجتماعی و افزایش اعتماد عمومی منجر می‌شود. این الگو می‌تواند الهام‌بخش سایر شهرها نیز باشد؛ زیرا نشان می‌دهد که با اتکا به مشارکت شهروندان، سازماندهی دقیق و شفافیت نهادی، می‌توان سازوکارهایی طراحی کرد که هم به بهبود کیفیت زندگی افشار آسیب‌پذیر کمک کند و هم جامعه را به سمت مسئولیت‌پذیری بیشتر سوق دهد. نیکوکاری پایدار زمانی شکل می‌گیرد که مردم باور کنند مشارکت آنان تفاوت ایجاد می‌کند؛ و هنگامی که این باور شکل گیرد، همبستگی اجتماعی از یک مفهوم انتزاعی به یک رفتار جمعی قابل مشاهده تبدیل می‌شود. بیزیم تبریز دقیقاً در این نقطه می‌ایستد: جایی که نیکوکاری، مشارکت و هویت شهری درهم می‌آمیزند و جامعه را به سوی آینده‌ای همدلانه‌تر و توانمندتر هدایت می‌کنند.»